

ВІДГУК

опонента **ХАДЖИНОВА Іллі Васильовича**
доктора економічних наук, професора, ректора Донецького національного
університету імені Василя Стуса

на кваліфікаційну роботу **У Ці** на тему
«Економічна нерівність КНР як імператив формування соціальної стратифікації
населення», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи

Економічна нерівність у Китайській Народній Республіці як фактор формування соціальної стратифікації населення становить надзвичайно актуальну наукову проблему сучасності. Трансформаційні процеси в китайській економіці протягом останніх чотирьох десятиліть призвели до кардинальних змін у структурі суспільства, де перехід від планової до ринкової економіки супроводжувався стрімким зростанням економічної диференціації. Це актуалізує необхідність наукового осмислення механізмів формування нової соціальної стратифікації в умовах докорінної трансформації економічної системи.

Масштаби економічної нерівності в КНР набули критичних значень, що підтверджується міжнародними дослідженнями. Коефіцієнт Джині в Китаї перевищує показники більшості розвинених країн, створюючи серйозні виклики для соціальної стабільності та сталого розвитку суспільства. Така динаміка обумовлює нагальну потребу в комплексному аналізі взаємозв'язку між економічною диференціацією та формуванням нових соціальних страт, особливо в контексті специфічних умов китайського суспільства.

Особливу наукову цінність має дослідження унікального китайського досвіду, який полягає в поєднанні ринкових механізмів із соціалістичною ідеологією та авторитарною системою управління. Такий специфічний контекст формує особливі патерни соціальної стратифікації, які відрізняються від класичних

моделей, що спостерігаються в розвинених капіталістичних країнах. Аналіз цих особливостей має важливе значення для розуміння сучасних трансформаційних процесів не лише в Китаї, але й в інших країнах, що розвиваються та переживають аналогічні структурні зміни.

Глобальне значення проблеми підсилюється тим фактом, що Китай як друга за розміром економіка світу суттєво впливає на світові економічні процеси. Особливості його соціальної стратифікації можуть слугувати індикатором тенденцій розвитку міжнародної економічної системи та мають безпосереднє відношення до формування нового світового порядку. Водночас існує недостатність комплексних досліджень, які б системно аналізували взаємозв'язок між економічною нерівністю та формуванням соціальної стратифікації в умовах китайської специфіки. Більшість існуючих праць зосереджуються на окремих аспектах проблеми, що не дозволяє сформувати цілісне уявлення про досліджуваний феномен та його теоретичне обґрунтування.

Таким чином, обрана тема дослідження відповідає сучасним викликам соціально-економічної науки та має високу теоретичну і практичну значущість для розуміння закономірностей суспільного розвитку в умовах глобалізації та трансформації економічних систем.

З огляду на викладене вище, можна дійти висновку, що кваліфікаційна робота У Ці, метою якої є вирішення важливого наукового завдання, що полягає у вивченні впливу економічної нерівності в КНР на формування та трансформацію соціальної стратифікації, визначення її структурних механізмів та наслідків для соціальної стабільності, а також розробці стратегічних рекомендацій, спрямованих на зменшення нерівності та сприяння інклюзивному соціально-економічному розвитку є актуальним науковим дослідженням.

Подана до захисту дисертація є складовою наукових досліджень Західноукраїнського національного університету, зокрема: фундаментального наукового дослідження на тему «Концепція відновлення та зеленої реконструкції України» (номер державної реєстрації 0124U000003); реалізації міжнародного проекту (Erasmus+ Jean Monnet Module) на тему «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: пост-воєнний та пост-пандемічний модуль для України»

(реєстраційний номер 101085640); госпдоговірного наукового дослідження на тему «Формування екологічного бренду компанії на зовнішніх ринках» (Договір № МЕВ-37-2024 від 25.04.2024).

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

Кваліфікаційна робота є логічно структурованою, містить чітко визначені мету та завдання й методологічно обґрунтовані підходи шляхів їх реалізації. Усі висновки та рекомендації дослідження щодо економічної нерівності КНР як імперативу формування соціальної стратифікації є належним чином обґрунтованими та мають практичне спрямування.

В дисертації використано різноманітні загальнонаукові і спеціальні методи дослідження, зокрема: метод теоретичного узагальнення (для систематизації концептуальних підходів до економічної нерівності), історичний метод (для відстеження еволюції в соціалістичних контекстах), метод діалектичного пізнання (для вивчення взаємозв'язків із соціальною стратифікацією), метод аналогій та порівняльного аналізу (для аналізу динаміки в КНР), методи індукції та дедукції (для формулювання політичних коригувань), методи аналізу, синтезу та обробки даних (для оцінки статусу та ролі в стратифікації), метод моніторингу (для аналізу ризиків та викликів), регресійний аналіз (для встановлення зв'язку між річними темпами зростання ВВП Китаю та індексом Джині), метод кластерного аналізу (для надання порівняльної візуальної інтерпретації нерівності з використанням двох загальноприйнятих показників: індексу Джині та частки доходу 10% найбагатших верств населення), та метод візуалізації даних (для графічного представлення ключових положень та результатів дослідження).

Основні теоретичні та прикладні положення дисертації У Ці одержали схвальну оцінку на українських та міжнародних конференціях та були опубліковані в українських та міжнародних наукових виданнях.

Таким чином, усе викладене вище дає змогу дійти позитивного висновку щодо наукового рівня, достовірності поданого матеріалу, теоретичних обґрунтувань та аргументацій, винесених на захист положень, практичного значення висновків і рекомендацій, що впливають із дисертації У Ці.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота написана діловою англійською мовою, містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

У першому розділі «Теоретичні основи економічної нерівності та соціальної стратифікації в КНР» здобувачем здійснено аналіз концептуальних та методологічних підходів до вивчення економічної нерівності, зокрема використання емпіричних методів дослідження дозволило показати еволюцію теорій економічної нерівності (с. 12-29). У дослідженні показано роль різних типів нерівності в соціальній структурі, включаючи доходи, майнову та регіональну. У дослідженні доведено, що ефективність політики реагування на нерівність залежить від інституційного потенціалу та економічного контексту, особливо в сценаріях, що характеризуються глобалізацією або технологічними змінами, де її зменшення може бути неефективним. В роботі показано, що економічна нерівність суттєво впливає на соціальну мобільність, розподіл ресурсів та суспільну стабільність. Зокрема зазначено дихотомію між короткостроковими втручаннями, спрямованими на перерозподіл під час криз, та довгостроковими цілями, такими як підвищення освіти та інвестицій у людський капітал.

В роботі розглянуто типологію та теоретичні пояснення економічної нерівності; встановлено, що класичні, марксистські та неокласичні теорії визнають її як ключовий фактор соціальної диференціації. Вищезазначене дозволило встановити пріоритетні сфери реформ, включаючи податкову політику, доступ до освіти та механізми соціального захисту. Показано, що інституційні бар'єри та історичні фактори в країнах, що розвиваються, перешкоджають зменшенню нерівності.

Також було виділено вплив гендерних та етнічних бар'єрів на соціальну стратифікацію. Аналіз теоретичних моделей, що лежать в основі зменшення нерівності, включає теорію людського капіталу, яка визначає інвестиції в освіту як ключ до мобільності, інституційний підхід, що підтримує реформи для рівних можливостей, та теорію Пікетті, яка стверджує, що нерівність зростає, коли прибуток від капіталу перевищує зростання.

В процесі дослідження розглянуто індикатори вимірювання нерівності, такі як коефіцієнт Джині та крива Лоренца, та еволюцію нерівності в соціалістичних контекстах. Зокрема виявлено, що нерівність у КНР зросла через реформи, але політики спільного процвітання намагаються її пом'якшити (с. 47-63). У дослідженні проаналізовано інституційні та структурні детермінанти нерівності в КНР, включаючи урбаністично-сільські розриви, регіональні дисбаланси та роль хукоу-системи.

У другому розділі «Аналітична оцінка економічної нерівності та соціальної стратифікації в КНР» здобувачем обґрунтовано динаміку та структуру доходової та майнової нерівності в КНР, включаючи тенденції доходів, політики перерозподілу та показники стратифікації (с. 67-100). Зокрема зазначено, що зростання середнього класу залишається стриманим через урбанізацію з помітним збільшенням розривів. Дослідження показало, що управління нерівністю в КНР дотримується стратегії спільного процвітання, що призводить до зменшення Джині. Натомість регіональні розриви продовжують існувати, що вимагає змін політики. Сучасна політика КНР стала більш інклюзивною, що характеризується програмами освіти та соціального захисту. Подальший аналіз показав, що нещодавні втручання спрямовані на пом'якшення ризиків, пов'язаних з урбанізацією, що стимулюють мобільність та протидіють поляризації.

У дослідженні зроблено висновок, що хоча стратегії КНР визначають цілі зменшення нерівності, основні структурні дисбаланси залишаються, особливо на регіональному рівні. У дослідженні виокремлено виклики, з якими стикаються нижчі страти в КНР, особливо після COVID-19. Зокрема виявлено, що маргіналізовані групи стикаються з перешкодами в доступі до освіти та роботи. В роботі зазначено, що мобільність зросла, але інтергенераційна нерівність зберігається. Крім того, спостерігалось розширення підтримки середнього класу у рамках зусиль щодо високоякісного розвитку.

В розділі показано, що за останнє десятиліття соціальна стратифікація в КНР еволюціонувала, з появою нових еліт. Подальший аналіз показав зв'язок між доходами та стратифікацією. Було встановлено сильну кореляцію, що вказує на те, що зростання нерівності тісно пов'язане з класоутворенням. На цей зв'язок

впливають такі чинники, як освіта, міграція та промисловість. У дослідженні зроблено висновок, що динаміка нерівності та стратифікації взаємно підсилюють одне одного та відображають трансформацію економіки КНР.

У третьому розділі «Стратегічні пропозиції щодо зменшення економічної нерівності та пом'якшення соціальної стратифікації в КНР» здобувачем розроблено заходи для зменшення нерівності в КНР, зокрема встановлено, що впровадження ініціатив з освіти ефективно вирішує нерівність, з якою стикаються нижчі страти, особливо жінки. Також підкреслено, що інклюзивна політика, така як реформи хукоу, може пом'якшити розриви. У дослідженні запропоновано стратегії коригування політики, включаючи адаптивне оподаткування, адаптоване до регіонів. Зазначено, що інтеграція цифрової економіки значно підвищує мобільність.

У дослідженні розглянуто механізми сталого фінансування, такі як зелені ініціативи, які виявилися важливими для відповідності глобальним стандартам. Наявність ресурсів є критичним для мобільності. Ці висновки підкреслюють необхідність скоординованих зусиль для інклюзивної екосистеми. У дослідженні обґрунтовано компоненти стійких стратегій, включаючи таргетування та зворотність. Встановлено, що пріоритетність підвищує ефективність.

В роботі запропоновано перехід до прогресивних податків, посилення захисту, оподаткування надприбутків, інвестиції в освіту та міжнародну допомогу. В роботі запропоновано напрямки політики КНР, до яких віднесено: цільові стимули, гранти на освіту, пріоритети закупівель, антициклічну політику, регіональну координацію. Дані пропозиції можуть бути інструментами для стійкості.

В роботі розроблено концептуальну модель перерозподілу доходів, інклюзивного зростання та регіонального балансу для КНР, що включає стратегію підтримки, зниження розривів та створення можливостей, прямі субсидії (включаючи освіту, мобільність та цифрову трансформацію), надання доступу через гарантії. Зазначено, що зниження бар'єрів шляхом реформ сприяє мобільності. Також удосконалено механізм інклюзивного економічного розвитку в

КНР та напрацьовано дорожню карту стратегічних реформ для зменшення стратифікації в китайському суспільстві

Сукупність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у кваліфікаційній роботі, та їх практичне значення дають змогу зробити висновок про завершеність, цілісність і структурованість дисертації У Ці.

Оцінка наукової новизни положень і отриманих результатів кваліфікаційної роботи

До результатів, що одержали обґрунтування у кваліфікаційній роботі, мають теоретичне та практичне значення, та визначають наукову новизну дисертації варто віднести такі:

- вперше запропоновано концептуальну модель перерозподілу доходів, інклюзивного зростання та регіонального балансу для КНР; яка перерозподіляє доходи за допомогою вертикальних інструментів та горизонтальних трансфертів; забезпечує інклюзивне зростання, регіональний баланс та збільшення місцевих доходів та доступ до послуг;

- удосконалено механізм інклюзивного економічного розвитку в КНР, який включає інструменти для зміцнення систем соціального захисту та цільові програми соціального забезпечення, що відкривають шляхи для розширення доступу до якісної освіти та зменшення розриву між містом і сільською місцевістю та розширення участі вразливих груп в економічній діяльності;

- удосконалено дорожню карту стратегічних реформ для зменшення стратифікації в китайському суспільстві, яка охоплює короткострокові, середньострокові та довгострокові політичні пріоритети з метою координації регіональної політики та міжпровінційного вирівнювання ресурсів;

- удосконалено методику оцінки державної політики та інституційних відповідей на економічну нерівність; проведено кластерний аналіз економічної нерівності в різних країнах; проведено регресійний аналіз зростання ВВП за індексом Джині; проведено порівняльний аналіз кризових заходів та впливу нерівності;

- набули подальшого розвитку дослідження динаміки та структури нерівності доходів і багатства в КНР; оцінено програми скорочення бідності та їх вплив на нерівність у КНР, включаючи стратегію «Go West», програму New

Socialist Chelsea та порядок денний «Common Prosperity», спрямовані на пом'якшення соціально-економічних дисбалансів;

– набули подальшого розвитку дослідження емпіричних показників та тенденцій соціальної стратифікації китайського суспільства; встановлено соціально-економічні характеристики та тенденції; доведено, що китайське суспільство характеризується елітами, зростаючим середнім класом та вразливими нижчими групами, такими як мігранти та працівники неформального сектору;

– набули подальшого розвитку концептуальні та методологічні підходи до вивчення економічної нерівності, зокрема типологія економічної нерівності, включаючи нерівність у доходах, багатстві, можливостях, регіональну, глобальну, міжпоколіннєву, гендерну та соціально-групову нерівність;

– набули подальшого розвитку теоретичні підходи до соціальної стратифікації в контексті економічної нерівності; встановлено причинно-наслідкові механізми, що пов'язують економічну нерівність та стратифікацію: доступ до освіти, сегментація ринку праці, просторова сегрегація, політична влада, культурне відтворення та нерівність у сфері охорони здоров'я;

– набули подальшого розвитку інституційні та структурні детермінанти нерівності в КНР; оцінено роль глобалізації та реконфігурації китайської стратифікації, зокрема вплив глобалізації та технологічних змін на економічний динамізм та поглиблення стратифікації через створення нових форм виключення.

Значення результатів виконаного дослідження для науки і практики

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає у вирішенні наукової проблеми та розробці пропозицій щодо подолання економічної нерівності як імперативу формування соціальної стратифікації населення.

Практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що основні теоретичні положення дослідження економічної нерівності, соціальної стратифікації населення та шляхів коригування політики зменшення економічної нерівності в КНР можуть бути використані в практичній діяльності державних органів, місцевого самоврядування та в подальших наукових розробках.

Представлені результати дослідження, доведені до рівня практичних напрацювань та рекомендацій, підтверджені довідкою про впровадження, наданою логістичною компанією Yumen Shunte Logistics Co., Ltd. (Довідка JIU № 22 від

08.05.2025 р.) та рекламною агенцією Gansu ZOSE Culture Advertising Media Co., Ltd. (Довідка JIU № 24 від 09.05.2025 р.).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення кваліфікаційної роботи, що мають наукову новизну змістовно та аргументовано розкрито в опублікованих працях. За основними результатами дисертації було опубліковано 8 наукових праць, зокрема: 3 статті – в наукових фахових виданнях України; 1 стаття – в іноземному науковому періодичному виданні; та 4 публікації опубліковані в інших виданнях апробаційного характеру за матеріалами конференцій. Кількість та обсяг друкованих праць дають авторові право для публічного захисту дисертації.

Оцінка структури кваліфікаційної роботи, мови і стилю викладення матеріалу

Зміст кваліфікаційної роботи відповідає визначеним меті і завданням дослідження, розкриває тему роботи, свідчить про її цілісність та завершеність. Кваліфікаційна робота написана англійською мовою з дотриманням усіх вимог до її наукового стилю.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Наукові результати кваліфікаційної роботи отримано автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї і положення, які отримані автором особисто. Порушень академічної доброчесності у кваліфікаційній роботі У Ці не виявлено. Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, надана достовірна інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про авторське право та суміжні права. А це відповідно дозволяє зробити висновок про дотримання автором кваліфікаційної роботи вимог і правил академічної доброчесності. Кваліфікаційна робота пройшла успішну перевірку на наявність текстових запозичень за допомогою інтернет-сервісу StrikePlagiarism.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Кваліфікаційна робота У Ці виконана на достатньо високому науковому рівні, проте є деякі зауваження, що мають дискусійний характер:

1. Досліджуючи концептуальні та методологічні підходи до вивчення економічної нерівності (с. 12-15), автор дає загальний концептуальний огляд, не враховуючи останні досягнення в інтерсекціональному аналізі, зокрема інтеграції раси та етнічності, статусу мігрантів, що специфічні для різних верств населення КНР. Це обмежує аналіз складних ефектів множинних вимірів нерівності та спрощує розуміння їхньої взаємодії у формуванні соціальних ієрархій. Внаслідок цього методологічний інструментарій є дещо обмежений при аналізі унікального мультикультурного контексту Китаю;

2. Оцінку динаміки та структури нерівності доходів і багатства КНР (с. 65-70) здійснено з використанням надійних статистичних даних, проте не враховано роль тіньової економіки та її вагу у формуванні доходів населення з високим рівнем доходів. Це виключення може завищувати офіційні метрики нерівності, оскільки неформальні сектори суттєво сприяють прихованим активам.

3. В роботі вдало досліджено емпіричні індикатори та тенденції соціальної стратифікації китайського суспільства (с. 81-85), однак варто було б провести когортні дослідження для відстеження мобільності між поколіннями в КНР впродовж останніх десятиліть. Це обмеження не дозволяє повністю фіксувати стійку природу стратифікації, адже не демонструє засади нерівності в довготривалому періоді.

4. Здобувач напрацював та деталізований механізм інклюзивного економічного розвитку КНР (с. 132-140), однак недостатньо врахував ризики технологічного безробіття від впровадження ІІІ на ринках праці КНР. Даний недолік дещо послаблює стійкість механізму, оскільки швидка цифровізація витісняє вразливих робітників, а стратегій пом'якшення технологічно-спричинених зрушень зміцнила б їх позицію.

Окреслені зауваження вказують на деякі дискусійні аспекти кваліфікаційної роботи. Проте в цілому вони свідчать про актуальність, складність, багатогранність та практичну значущість обраної теми і суттєво не впливають на якісні характеристики дисертації.

Загальний висновок і оцінка дисертації

Кваліфікаційна робота У Ці на тему «Економічна нерівність КНР як імператив формування соціальної стратифікації населення» є завершеним науковим дослідженням, результатом якого є формування науково-обґрунтованих пропозицій з розвитку теорії, методики та практичної реалізації економічної нерівності КНР як основного імперативу формування соціальної стратифікації населення.

За своїм змістом та фаховим спрямуванням кваліфікаційна робота відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини», а за якістю та рівнем теоретичних і практичних розробок – рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

В цілому, дисертація У Ці на тему «Економічна нерівність КНР як імператив формування соціальної стратифікації населення» за змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю наукових положень та рекомендацій відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – У Ці, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
ректор Донецького національного
університету імені Василя Стуса



Ілля ХАДЖИНОВ